

RATIO

*Näringslivets
forskningsinstitut*

Arbetsrapport i projektet

Kunskap och investeringar i fria universitet

Kartläggning av företagsperspektiv i forskningen om arbetsmarknad och arbets- liv vid de större forskningsmiljöerna i Sveri- ge

Av Henrik Lindberg

Kontakt: henrik.lindberg@ratio.se
 08-587 054 16
 www.ratio.se

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Undersökningen och dess upplägg.....	3
Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS).....	4
Resultat.....	5
Forskning om företagandets villkor finansierad av FAS.....	6
Institutet för social forskning (SOFI).....	7
Resultat.....	7
Arbetslivsinstitutet (ALI).....	9
Resultat ”Arbetsliv i omvandling”.....	9
Resultat ”Arbetslivsrapporter”.....	10
Resultat SALTSA.....	11
Institutet för Arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU).....	12
Resultat.....	12
De nationalekonomiska institutionerna.....	13
Resultat.....	14
Sammanfattande slutsatser.....	16

Inledning

Detta är en kartläggning av inriktningen på den statligt finansierade arbetsmarknads- och arbetslivsforskningen i Sverige samt forskningen vid de större nationalekonomiska institutionerna i Sverige. Syftet är att ta reda på vilken typ av forskning som utförs och inte minst viktigt *inte utförs* vid de för området centrala forskningsmiljöerna i Sverige.

Fokus för kartläggningen är i vad mån denna forskning intresserar sig för företagandets villkor och dessas koppling till arbetsmarknadens funktionssätt. Hur många av de nyfinansierade projekten och hur många av de publicerade artiklarna behandlar företagandets villkor överhuvudtaget, och på vilket sätt behandlas företagandets villkor i dessa studier?

Undersökningen och dess upplägg

Eftersom arbetsmarknads- och arbetslivsforskningen är spridd på flera olika institut eller universitetsinstitutioner har vi valt att studera tre av de största instituten:

- Arbetslivsinstitutet (ALI)
- Institutet för arbetsmarknadspolitisk forskning (IFAU)
- Institutet för social forskning (SOFI)

Av dem ligger SOFI inom ramen för Stockholms universitet, medan IFAU och ALI är fristående från universitet och högskolor, även om IFAU i praktiken är nära knutet till Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet. Därtill har jag valt att undersöka forskningsinriktningen hos de projekt som beviljats medel från:

- Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS)

Utvalda institut och forskningsråd är de som erhåller öronmärkta medel för arbetsmarknads- och arbetslivsforskning i vid bemärkelse. Detta innebär ingen totalundersökning av *all* arbetsmarknads- och arbetslivsforskning i landet. Utöver FAS finansieras också en del forskning om arbetsmarknad och arbetsorganisation vid VINNOVA och Vetenskapsrådet. VINNOVA fokuserar dock på den regionala dynamiken, rörlighet och tillväxtfrågor inriktat mot innovationssystem och kluster. Inom Vetenskapsrådet utgör frågor om arbetsmarknad och arbetsliv endast en mycket liten del och då som del av programområdet Humaniora och Samhällsvetenskap. FAS är den närmast liggande forskningsfinansiären och av arbetsmässiga skäl har övriga forskningsfinansiärer inte undersökts.

Därutöver har sju av landets största nationalekonomiska institutioner undersökts vid följande lärosäten: Handelshögskolan (Sthlm), Göteborg, Lund, Stockholm, Uppsala, Umeå och Örebro. I denna undersökning ingår således inte den forskning som utförs vid de mindre etablerade universiteten samt högskolorna i Sverige. När det gäller universitetsmiljöerna har en avgränsning gjorts. Det som undersöks är arbetsmarknadsforskningen vid de nationalekonomiska institutionerna. Anledningen är att ämnet nationalekonomi har som utgångspunkt att undersöka frågor om tillväxt och fördelning, tillväxtens bestämningsfaktorer (arbete, kapital, teknik, entreprenörskap) och vilken roll som olika ekonomisk-politiska åtgärder har på tillväxten. Andra ämnen, företagsekonomi och ekonomisk historia exempelvis, kan självfallet också komma in

på frågor om företagandets villkor, men dessa ämnen har andra infallsvinklar och det gör att nationalekonomi är det ämne där dessa frågeställningar mer naturligt hör hemma.

Den metod som använts är att kartlägga begreppsanvändning inom forskningsfältet. Metoden är således bibliometrisk och den enklast tänkbara. En datorbaserad sökning har gjorts med hjälp av ett antal sökord¹ och sammansättningar² av ord. I studien jämförs tre olika forskningsinriktningar, eller perspektiv, inom forskningsområdet med hjälp av begreppsanvändningen.

I det första, företagsperspektivet har följande tre begrepp inkluderats: *företagare*, *entreprenör* och *småföretag*, hädanefter benämnda *företagarbegreppen*. Dessa begrepp torde fånga in studier som görs om företagandets villkor.

För att få en motvikt till detta företagare- och entreprenörorienterade perspektiv har vi valt att jämföra med två ytterligare forskningsinriktningar. Det andra perspektivet har följande tre sökord knutna till sig: *klass*³, *arbetstagar/anställda*⁴ och *fackföreningar*. Dessa kallas fortsättningsvis för *arbetstagarbegreppen*. Följande tre begrepp har inkluderats i den tredje inriktningen: *kön/genus*⁵, *diskriminering* och *mångfald*. Dessa kallas härefter för *diskrimineringsbegreppen*. Eftersom de publikationer och forskningsansökningar som undersökts har varit på såväl svenska som engelska har översättningar av samtliga begrepp gjorts.⁶ Givetvis kan detta försvåra tolkningen av resultaten något eftersom de engelska begreppen ibland kan ha en annan betydelse, men eftersom alla sökträffar har kontrollerats manuellt har risken för feltolkningar minimerats.

Det som studeras är titlar, nyckelord och sammanfattningar (eller abstracts) av publikationer vid dessa tre institut, beviljade forskningsansökningar vid FAS och publikationer vid de sju nationalekonomiska institutionerna. SWoPEC, Scandinavian Working Paper in Economics har använts som källa när de sju nationalekonomiska institutionerna undersöktes. SWoPEC innehåller Working papers med abstracts och nyckelord och dessa Working papers är huvudsakligen skrivna på engelska. I de övriga fallen har artiklar och publikationer som ligger vid respektive instituts hemsida använts.

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS)

FAS är ett statligt forskningsråd som ska bidra till kunskapsuppbyggnad inom arbetsmarknads- och arbetslivsområdet. Den viktigaste stödformen för FAS är s.k. Stöd

¹ I flera fall är artiklarna, sökorden och sammanfattningarna på engelska. I dessa fall har översättningar av de svenska begreppen gjorts och samma slags undersökning har utförts.

² Med sammansättningar av ord menas att såväl singular som pluralformer har inkluderats (t ex. entreprenör, entreprenörer), prefix och suffix på dessa ord (t ex. entreprenörskap, företagsentreprenör)

³ Termer som skolklass m fl har naturligtvis exkluderats.

⁴ Särskilt på engelska är dessa begrepp synonyma.

⁵ Termerna kön och genus är att betrakta som synonyma begrepp – i denna undersökning.

⁶ De engelska översättningarna till begreppen är följande i kursiv stil: Klass – *Class*, Arbetstagar/arbetare – *Worker Employee*, Fackförening – *Union*, Kön/Genus – *Sex Gender*, Diskriminering – *Discrimination*, Mångfald – *Diversity*, Företagare – *Leader/Owner/Businessman*, Entreprenör – *Entrepreneur*, Småföretag – *Small firm/business/enterprise*.

till forskningsprojekt. Det avser i tiden avgränsade projekt (vanligen maximalt tre år) med tydlig fokusering på en särskild forskningsfråga. Projektbidragen utlyses en gång om året med ett ansökningsförfarande i två steg d.v.s. först en skiss och sedan en fullständig forskningsansökan som ska inlämnas.

Vid FAS har under perioden 2001-2004 sammanlagt 1166 projekt beviljats anslag fördelat på följande programområden:

- Folkhälsa, 284 projekt
- Arbete och Hälsa, 263 projekt
- Välfärd, 163 projekt
- Arbetsmarknad, 160 projekt
- Arbetsorganisation, 178 projekt
- Omsorg och sociala relationer, 104 projekt

Därtill har en restgrupp övriga projekt fått 14 anslag beviljade. Totalt har FAS beviljat medel för s.k. projektbidrag för 680 miljoner SEK perioden 2001-2004. Vissa av dessa projekt kan ha avslutats under perioden.

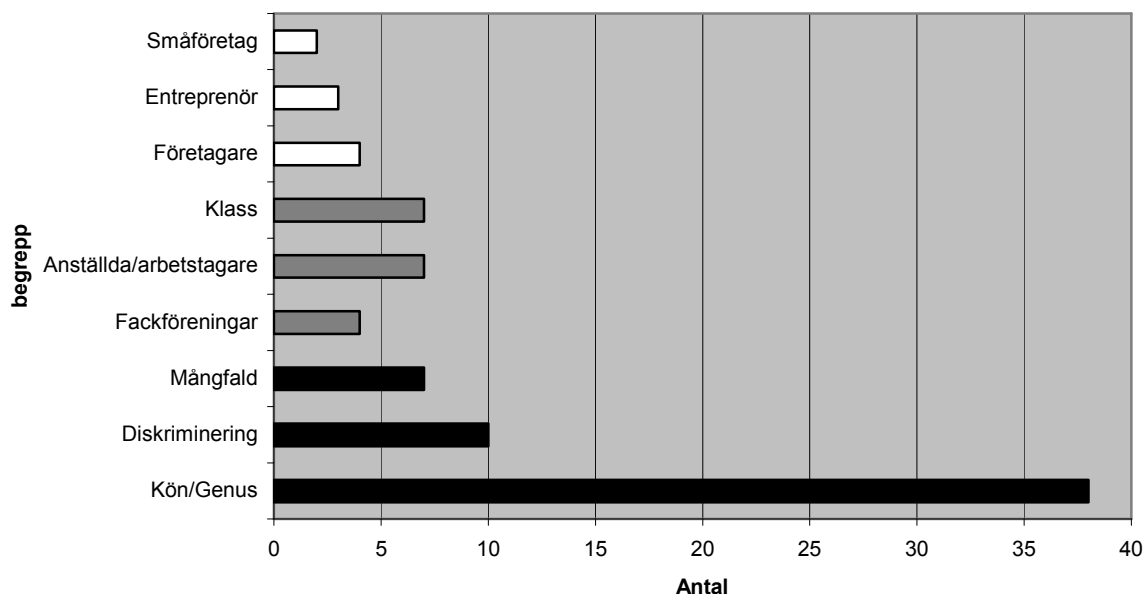
Resultat

De forskningsansökningar som blivit beviljade av FAS har såväl en titel som en sammanfattning. Samtliga sökord har kartlagts i samtliga beviljade ansökningar och då har även relevanta sammansättningar av orden medtagits. Om ett och samma begrepp har förekommit på fler ställen i en ansökan har denna räknats endast en gång. Om två olika begrepp har förekommit i en och samma ansökan har dessa räknats var för sig.

Resultaten är mycket tydliga. Det lägsta antalet träffar erhöll orden som hörde till företagarbegreppen och det absolut högsta antalet träffar erhöles för diskrimineringsbegreppen, och i mittgruppen placerade sig arbetstagarbegreppen. Värt att notera är dominansen för genus/könsrelaterade studier. I sammanlagt 53 beviljade ansökningar⁷ användes diskrimineringsbegreppen, medan bara 18 beviljade ansökningar använde arbetstagarbegreppen och blott nio beviljade ansökningar använde företagarbegreppen.

⁷ Sammanlagt är det 55 sökträffar men i två beviljade ansökningar är flera sökord registrerade.

Antal redovisade begrepp i FAS beviljade forskningsansökningar 2001-04

Källa: <http://www.fas.forskning.se/projekt/>

Flertalet av de beviljade ansökningarna där träffar för diskrimineringsbegreppen erhölls, tycks behandla problem, svårigheter, ojämlika villkor och diskriminering som möter bland annat kvinnor och invandrare i arbetslivet och på andra arenor. Slagsidan gentemot just kön och genus är ytterst tydlig när det gäller beviljade ansökningar hos FAS.

Forskning om företagandets villkor finansierad av FAS

Sammantaget är det alltså nio beviljade ansökningar⁸ inom FAS som på något sätt behandlar företagandet och dess villkor utifrån de kriterier som ställts upp. Ingen av de beviljade ansökningarna tycks dock ha behandlat hur institutionella förhållanden såsom arbetsrättslig lagstiftning, skatter eller regelverk i stort, har påverkat möjligheten för nyetablering eller expansion. Mest relevanta är följande tre projekt:

Kulturgeografen Ali Najib har erhållit stöd för ett projekt med titeln: *Från arbetslöshet till egenföretagande - konsekvenser av egenföretagande för tidigare arbetslösa in-*

⁸ * Najib, Ali: *Från arbetslöshet till egenföretagande - konsekvenser av egenföretagande för tidigare arbetslösa invandrare*

* Harms-Ringdahl, Karin: *Ont i ryggen och arbete - ett arbetsgivar- och egenföretagarperspektiv på rehabilitering*

* Larsson, Stig: *Företagare med funktionshinder - en studie om handikappade som startar eget företag*

* Clark, Eric: *Invandrarföretagande och gentrifiering - integration och stadsomvandling i svenska storstäder*

* Blomqvist, Paula: *Åldreomsorg på entreprenad: hur bevakas kvaliteten?*

* Brunåker, Svante: *Entreprenörskap och arbetsorganisation - hur lokalt initierade möjligheter skapas, utvärderas och exploateras*

* Sundin, Elisabeth: *Entreprenörer och entreprenörskap i rörelse*

* Kaviani-Lanjani, Jaffar: *Moraliskt stöd åt personer på verkstadsgolvet i Norrbottens småföretag med hjälp av participation i ergonomiska lågbudgetlösningar*

* Johansson, Jan: *Knowledge Management - kompetensstyrning i småföretag*

vandrare. Enligt ansökningsen ska projektet fokusera på vilka invandrare som blir egenföretagare och vilka faktorer som påverkar invandrare att bli egna företagare. En utgångspunkt för undersökningen är om invandrares företagande skiljer sig från svenskar. Leder ökningen av invandrarföretag till att vi får en dualistisk arbetsmarknad där invandrarföretagare får sämre arbetsvillkor och lägre lönsamhet än sina svenska motsvarigheter.

Ett annat, avslutat och rapporterat projekt var lett av professor Stig Larsson med titeln: *Företagare med funktionshinder - en studie om handikappade som startar eget företag*. Projektet kartlade vilka funktionshindrade som startar egna företag, vilka motiv de hade för att starta eget och vilka hinder de mötte i sitt företagande. Ett intressant resultat är att funktionshindrade entreprenörer anger, liksom företagare i allmänhet, bristande lönsamhet som den främsta ekonomiska nedläggningsorsaken.

Ett tredje projekt som på något sätt berör entreprenörskapet och företagandets villkor var professor Elisabeth Sundins projekt *Entreprenörer och entreprenörskap i rörelse*. Projektet handlar om entreprenörskapets möjligheter i olika organisatoriska kontexter, entreprenörens och organisatoriska strategier satta i en samhällelig kontext. Syftet är att studera vad som händer med entreprenörer, entreprenörskap och entreprenöriella idéer då större organisationer tar över små ägarledda företag.

Övriga projekt som hade fått en sökträff på något av de undersökta företagarbegreppen verkar överhuvudtaget inte syssla med forskning om just företagandets villkor utan behandlar andra ämnen såsom kvalitetssäkring inom äldreården, ergonomi inom småföretag, kunskapsöverföring inom strategiska allianser, organisationsförnyelse och gentrifiering i storstäder.

Således visade det sig att blott tre projekt av 1166 som har fått medel beviljade av FAS mellan 2001 och 2004 har behandlat företagarens eller företagandets villkor utifrån de uppställda parametrarna.

Institutet för social forskning (SOFI)

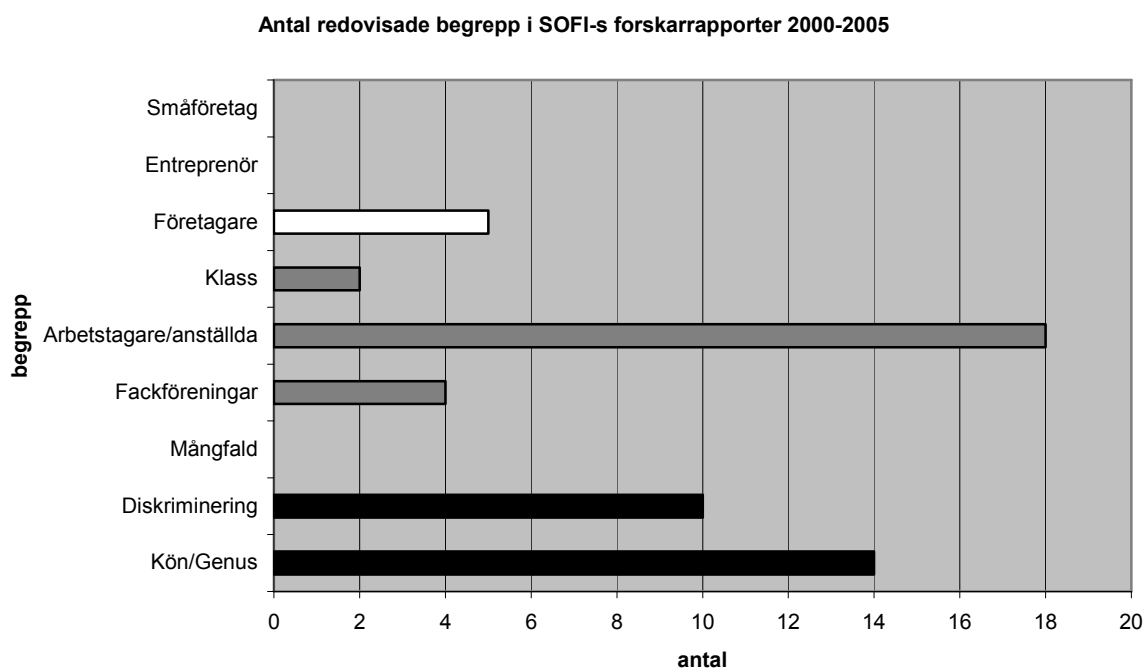
Institutet för social forskning (SOFI) inrättades 1972 genom en ombildning av Institutet för arbetsmarknadsfrågor och inordnades 1981 inom Stockholms universitet. Institutets forskning berör i huvudsak tre olika områden: Socialpolitik och social förändring, Välfärd och levnadsnivå samt Arbetsmarknad och ekonomi. Vid institutet finns en professur i arbetsmarknadspolitik (1972 -), en i nationalekonomi, särskilt utvärderande arbetsmarknadsforskning (1990 -), en i sociologi med inriktning mot socialpolitik (1990-), en i sociologi med inriktning mot arbetslöshet och marginalisering (1999-) samt två professurer i sociologi med inriktning mot levnadsnivån (1972- och 1998-).

Resultat

Forskare vid SOFI har sammanlagt, enligt förteckning på hemsidan, publicerat 34 artiklar i internationella tidskrifter och bidrag i antologier samt 14 avhandlingar mellan 2001 och första december 2005. Dessutom har 33 Working Papers publicerats mel-

Jan 2000 och första december 2005. Samtliga dessa 81 publikationer⁹ har undersökts med avseende på använda begrepp i titel, sammanfattningar och abstracts.

Även i detta fall är resultaten tydliga. Företagarperspektivet är närmast obefintligt. Av de fem publikationer som använder ordet, företagare, eller någon sammansättning därav, var inget inriktat på företagandets villkor.¹⁰ De studier som nämnde företagare handlade om sjukfrånvaron, universitetens roll i den regionala ekonomin, arbetslösheten bland invandrare och svenskar samt ofullständig information i jobbmatchningsprocessen. Ingen publikation hade, av denna granskning att döma, ett företagarperspektiv och ingen av publikationerna berörde frågan vilken effekt olika regelverk har på nya och växande företag. Även i publikationerna från SOFI dominerade diskriminerings- och arbetstagarbegreppen kraftigt.

Källa: <http://www.sofi.su.se/pub/abs.htm>

⁹ Viss dubbelräkning kan här förekomma eftersom vissa Working Papers senare kan ha publicerats som artiklar och bidrag i antologier.

¹⁰ Dessa fem studier vid SOFI var:

* DiPrete, T.A., Goux, D., Maurin, E., Tåhlin, M. (2001) "Institutional Determinants of Employment Chances. The Structure of Unemployment in France and Sweden", *European Sociological Review*.

* Arai, M., Vilhelmsson, R. (2004) "Unemployment-Risk Differentials between Immigrant and Native Workers in Sweden", *Industrial Relations, Vol. 43*.

* Bygren, Magnus (2001).Diss, *Career Outcomes in the Swedish Labor Market: Three Contextual Studies Paper II: "What You See is Not Always What You Get. Imperfect Information in the Job-Worker Matching Process, and Its Consequences for the Attainment of Occupational Prestige.*

* Alm, Susanne (2001) Diss, *The Resurgence of Mass Unemployment. Studies on Social Consequences of Joblessness in Sweden in the 1990s.*

* Sæve-Söderbergh, Jenny (2003) Diss, *Essays on Gender Differences in Economic Decision-Making. Abstract. Are Women Asking for Low Wages? - Individual Wage Bargaining and Gender Wage Differentials.*

Arbetslivsinstitutet (ALI)

Arbetslivsinstitutet (ALI) bildades år 1995 genom en sammanslagning av det tidigare Arbetsmiljöinstitutet, det mindre Institutet för arbetslivsforskning och delar av Arbetsmiljöfonden. ALI bedriver enligt egen utsago forskning inom områden som hälsa och ohälsa i arbetslivet, arbetsmarknad och sysselsättning, arbetsrätt, arbetets organisering, ergonomi och belastning, fysikaliska och kemiska hälsorisker, integration och mångfald samt utvecklingsprocesser i arbetslivet.

Institutets publicering sker i hög utsträckning via olika rapportserier, vilka redovisas på hemsidan. Tre av dessa rapportserier har undersökts¹¹: Arbetsliv i omvandling, Arbetslivsrapporter och SALTSA-s rapportserie.

Rapportserien "Arbetsliv i omvandling" är en vetenskaplig refereebedömd publikation med avhandlingar, antologier och originalartiklar. Här hamnar företrädesvis bidrag som berör vad som i vid mening kan betraktas som arbetsorganisation och arbetsmarknad.

I rapportserien "Arbetslivsrapporter" redovisas forsknings-, utrednings- och arbetsrapporter från institutets samtliga program och enheter. I denna serie, som har karaktären av Working Papers, tillämpas inget refereesystem.

Slutligen har publikationerna från SALTSA (Samarbetsprogrammet för arbetslivsforskning i Europa, LO, TCO, SACO och Arbetslivsinstitutet) undersökts. SALTSA-publikationerna är av tre olika typer: böcker, *Working Life Research in Europe* som är en vetenskaplig rapportserie och slutligen *SALTSA Report* som är en serie för seminariedokumentation och kortare rapporter.

Resultat "Arbetsliv i omvandling"

Rapportserien "Arbetsliv i omvandling" som enligt ämnesinriktningen ska ha en tyngdpunkt mot arbetsorganisation och arbetsmarknad hade sammanlagt 60 publikationer redovisade på ALI:s hemsida augusti 2005. Samtliga dessa publikationer har undersökts med avseende på titel och sammanfattning.

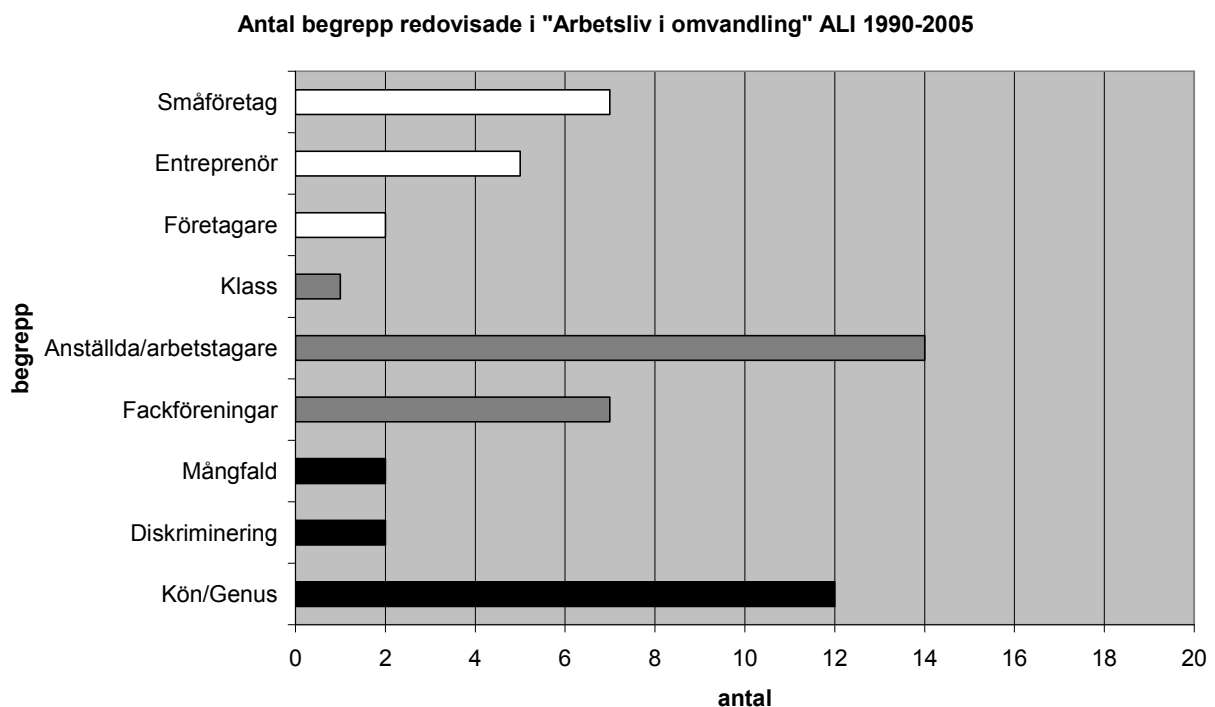
Resultaten visar att det inom detta område finns jämförelsevis många sökträffar på orden entreprenör och småföretag, sju respektive fem. Dessa kommer i hög grad från personer knutna till forskningsprogrammet Relationsbyggande för lokal ekonomisk utveckling som publicerat flera antologier bland annat om entreprenörskap och småföretagande. Denna forskningsinriktning fokuserar tydligt på framväxten av entreprenörer och småföretag i glesbygden, och hör till en av ALI:s enheter i Östersund. De frågeställningar som berörs sammanfattas enligt följande på projektets hemsida:

- Vilka är möjligheterna och hindren för företagens utvecklings- och kunskapsprocesser?

¹¹ Övriga skriftserier från Arbetslivsinstitutet är Arbete och Hälsa som dock är inriktad på just hälsoaspekter inom arbetslivet och Arbetsmarknad och Arbetsliv som är institutets tidskrift men där författarna i flertalet fall inte hör till Arbetslivsinstitutet.

- Vilken kunskap och vilket agerande krävs för att kunna överleva och utvecklas?
- Hur fungerar relationsbyggande och "nätverkande" mellan företag och andra organisationer?
- Vilken roll spelar omgivande samhällsorganisationers politik, stöd och engagemang för näringslivets utveckling och förnyelseförmåga?

I övrigt är dominansen för den forskning som berör fackföreningar och arbetstagar- nas perspektiv tydlig. Flera av sökträffarna kom från publikationer som behandlade arbetsvillkoren för de anställda vid företag och offentlig sektor. Likaså var antalet sökträffar på orden genus/kön och tillhörande perspektiv omfattande. Här handlade det ofta om publikationer med ett tydligt och uttalat genusperspektiv.

Källa: <http://www.arbetslivsinstitutet.se/publikationer/aio/aio.asp>

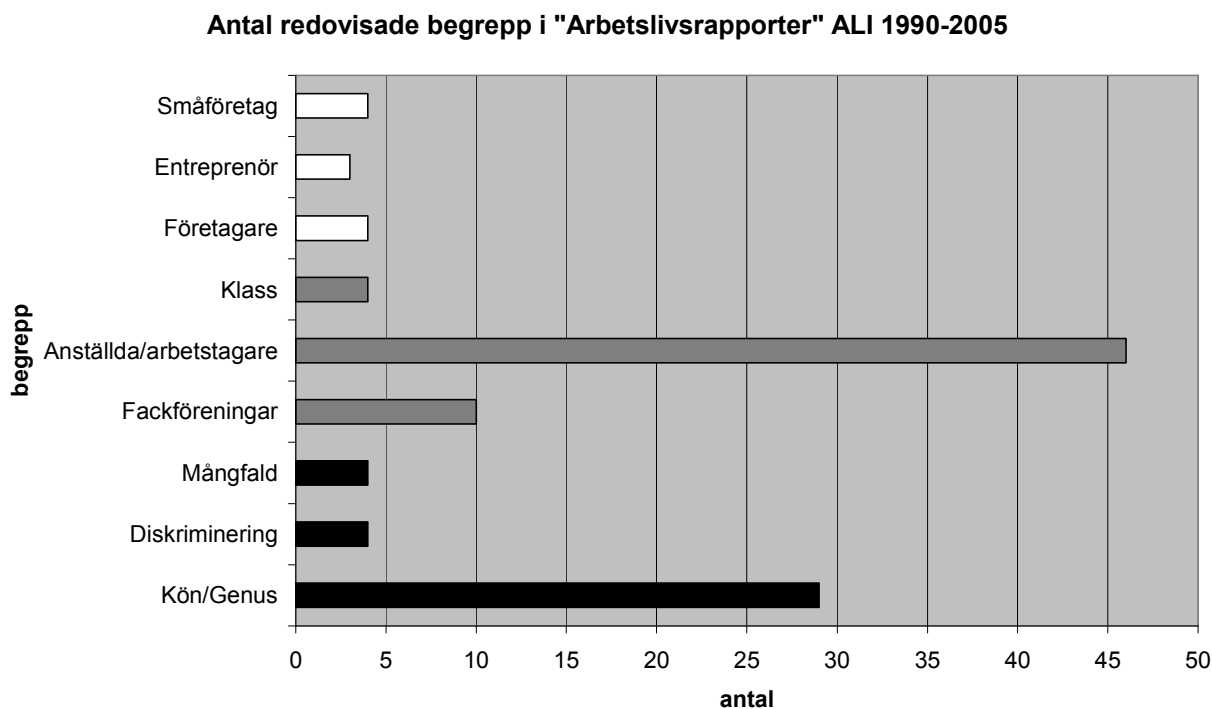
Resultat "Arbetslivsrapporter"

Institutets arbetslivsrapporter har en större ämnesbredd. Sammantaget fanns i augusti 2005 454 utlagda arbetslivsrapporter varav huvuddelen med sammanfattningar. Eftersom ämnesbredden är betydligt större inom detta område, finns en stor mängd publikationer som är mer naturvetenskapligt inriktade, företrädesvis om hälsa och säkerhet i arbetslivet. Här finns endast få sökträffar för de undersökta begreppen.

Bland de arbetslivsrapporter, klart färre än hälften, som ligger inom området Arbetsorganisation eller Arbetsmarknad är sökträffarna betydligt fler. Här återfinns lejonparten av sökträffarna inom samtliga undersökta kategorier. Företagarbegreppen är klart lägst till antal och berör i huvudsak inte företagandets villkor eller effekter av lagstiftning eller lönebildning. Istället behandlar studierna någon aspekt av företagarperspektivet för vissa specifika grupper: kvinnor och deltidsföretagare exempelvis. Alltså

samma tendens som var urskiljbar när forskningsprojekten som finansierats av FAS undersöktes med samma metod.

Sökträffarna på arbetstagarbegreppen är många och avspeglar en forskningsinriktning inom Arbetslivsinstitutet där arbetstagarernas fysiska och psykiska arbetsmiljö står i centrum. Även här har dock studier om diskriminering, kön och ojämlika villkor för olika grupper vunnit terräng.

Källa: <http://www.arbetslivsinstitutet.se/publikationer/ar/ar.asp>

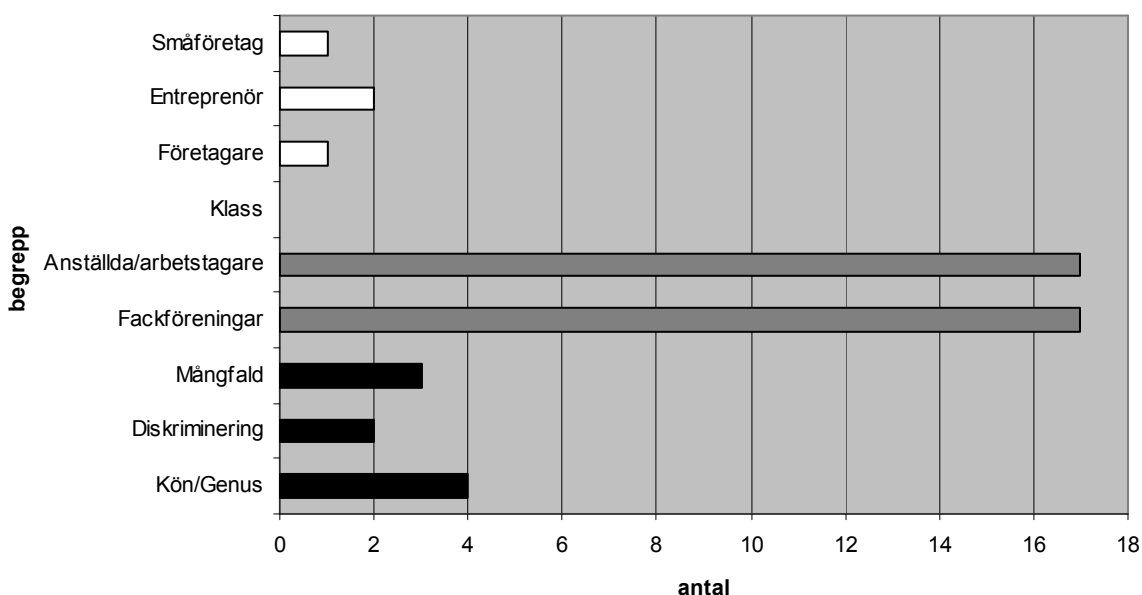
Resultat SALTSA

Från SALTSA-projektet har hittills 62 rapporter och andra skrifter publicerats på Arbetslivsinstitutets hemsida. Till skillnad från Arbetslivsrapporterna ligger huvuddelen av dessa publikationer inom områdena Arbetsmarknad och Arbetsorganisation. De flesta av studierna är också internationellt inriktade d.v.s. jämförelser mellan förhållanden i Sverige och på andra håll i Europa. Antalet publikationer som innehåller sökträffar på företagarbegreppen är ytterst litet. De två träffarna hänför sig till en rapport om arbetsmiljön inom småföretag och en bok om entreprenörskapet i den europeiska sysselsättningsstrategin.¹²

Resultaten från SALTSA-sammanställningen visar också att antalet sökträffar för fackföreningar eller sammansättningar av detta begrepp är påfallande stort. Inriktningen på hela SALTSA-projektet som sådant antyder dock att detta var ett förväntat resultat. Arbetstagarperspektivet är nämligen även inom detta ALI-projekt helt dominerande.

¹² SALTSA 2001 "Health and Safety in Small Enterprises", SALTSA (2002) "Contested territory Entrepreneurship in the European employment strategy"

Antal redovisade begrepp i SALTSA:s publikationer 1998-2005

Källa: <http://www.arbetslivsinstitutet.se/publikationer/saltsa/saltsa.asp>

Institutet för Arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU)

IFAU är ett institut för forskning om arbetsmarknadspolitik under näringsdepartementet som är placerat i Uppsala. IFAU ska enligt uppdrag genomföra utvärderingar av arbetsmarknadspolitiskt motiverade åtgärder, studier av arbetsmarknadens funktionssätt och utvärdering av effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet.

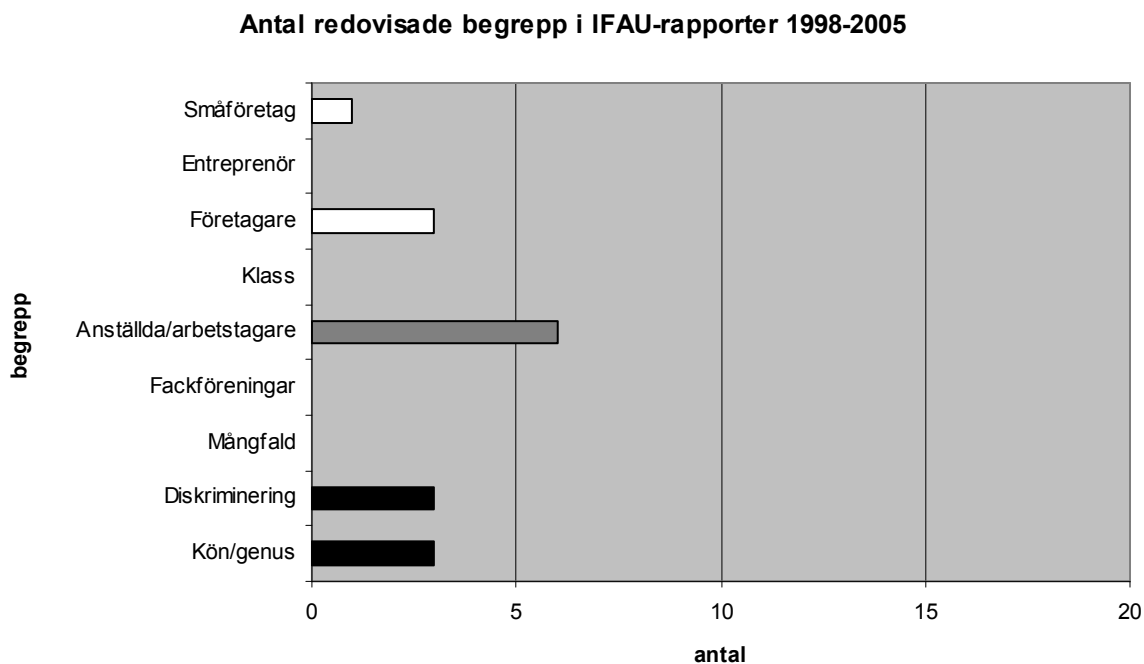
IFAU har en Working Paper-serie (knuten till S-WoPEC, en nordisk databas för Working Papers i främst nationalekonomi). Working Paper-serien är på engelska och i stort sett all ny forskning på IFAU publiceras här. Ett Working Paper vänder sig först och främst till andra forskare. Det ska senare kunna skickas till en vetenskaplig tidskrift för bedömning om publicering.

Resultat

IFAU har mellan institutets grundande 1998 och till 1 december 2005 publicerat sammanlagt 117 rapporter inom ramen för Working Paper-serien. Samtliga dessa har utgjort underlag i undersökningen.

Resultatet indikerar tydligt att IFAU är ett mycket specialiserat institut inriktat just på arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Övriga forskningsområden tas upp i ytterst ringa utsträckning och det är därför inte förvånande att så pass lite forskning finns om de tre områden som inryms i undersökningen. När det gäller företagarbegreppen finns några studier om företagare, men då främst i funktionen som arbetsgivare. Dessutom undersöks effekter av nyföretagarstödet för de arbetslösa. Således finns ingen egentlig forskning som behandlar företagandets villkor och framväxten av nya företag. Inte

heller arbetstagarbegreppen eller diskrimineringsbegreppen är speciellt flitigt använda, vilket mest understryker den tidigare slutsatsen angående institutets inriktning.

Källa: S-WoPEC, <http://swopec.hhs.se/>

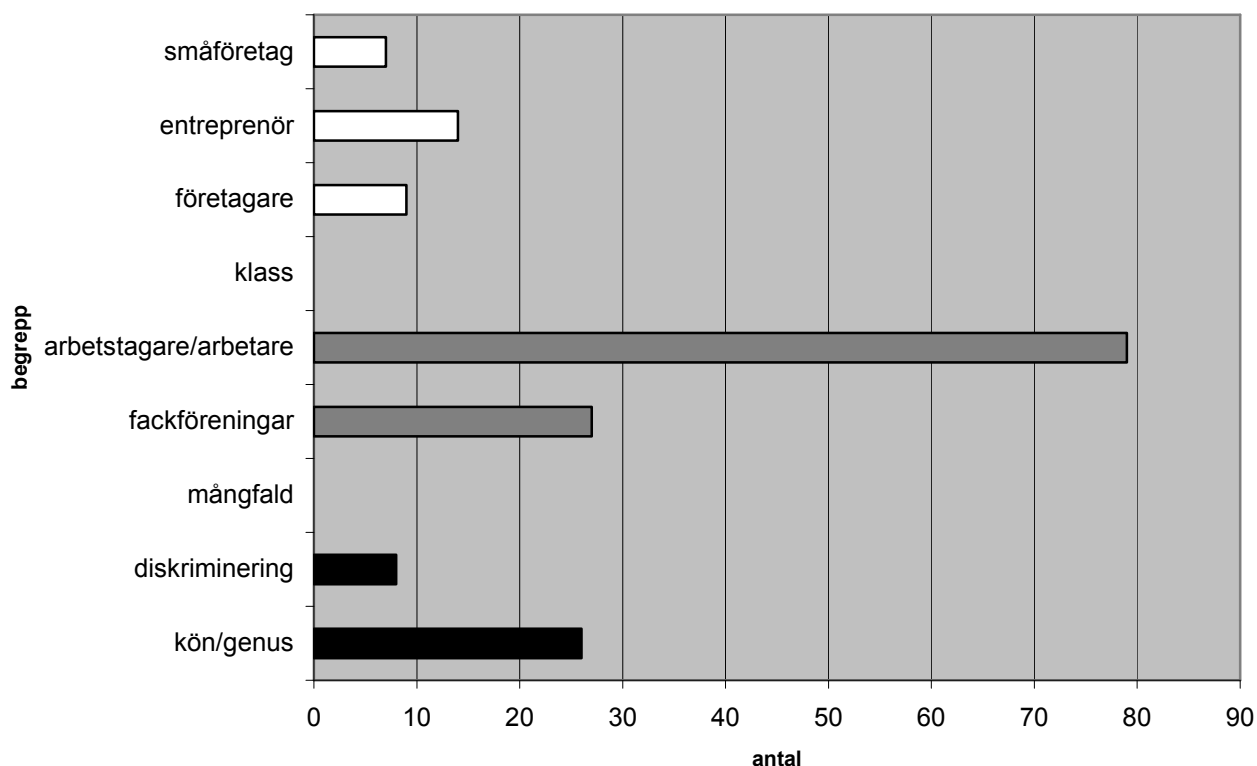
De nationalekonomiska institutionerna

Ämnet nationalekonomi fanns representerat på 14 lärosäten där forskarutbildning bedrevs och av dessa har sju lärosäten valts ut för denna undersökning: universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg, Umeå, Örebro och Handshögskolan. Samtliga dessa hade sina Working Papers inkluderade i SwoPEC vilket också var ett kriterium när de valdes ut. Dessa institutioner hör till de största, äldsta och mer betydande nationalekonomiska miljöerna i landet.

Ämnet nationalekonomi tillhör den samhällsvetenskapliga sidan, samhällsvetenskapliga fakulteten vid de etablerade lärosätena. Det huvudsakliga studieobjektet brukar anses vara hushållning med knappa resurser och tillväxtfrågor. Nationalekonomisk analys kan emellertid också nyttjas på helt andra områden såsom politiska processer eller sociologiska processer och fenomen. Ämnet avgränsas snarare utifrån sin verktygslåda än de fenomen som studeras.

Inom ämnet nationalekonomi förekommer således flera olika avdelningar som också illustreras av SWoPEC-s indelning av hela 19 underavdelningar, däribland arbetsmarknadsekonomi. Eftersom syftet med denna undersökning var att studera den statligt finansierade arbetsmarknads- och arbetslivsforskningen i Sverige, har undersökningen av sökorden begränsats till de Working Papers som har klassificerats under koden J, alltså Labor and Demographic Economics.

Antal redovisade begrepp i publikationer vid de nationalekonomiska institutionerna

Källa: SWoPEC (<http://swopec.hhs.se>)

Resultat

De nationalekonomiska institutionerna inom SWoPEC hade mellan 1994 och fram till den 1/1 2006 hela 688 papers kodade inom ramen för J, alltså Labor and Demographic Economics. Dessa paper utgjorde underlag för undersökningen och de paper som inte kodats inom Labor and Demographic Economics selekterades bort.

Resultatet från sammanställningen visar att antalet sökträffar för begreppen Arbetstagare/arbetare (79) och fackföreningar (27) överväger jämfört med något annat begrepp. De förhållandevis få träffarna på diskrimineringsbegreppen indikerar att denna forskningsinriktning inte har fått något tydligt genomslag inom ämnet nationalekonomi. När det gäller företagarbegreppen är dessa fåtaliga och därtill närmast totalt koncentrerade till en och samma forskningsmiljö, Handelshögskolan i Stockholm. Av de sammanlagt 7 och 14 sökträffarna på småföretag, och entreprenör återfanns 5 respektive 10 sökträffar vid Handelshögskolan och av det totala antalet sökträffar, 30 st, återfanns 20 vid Handelshögskolan.¹³ Efter kontroll för ett par dubbelräkningar

¹³ Handelshögskolan, 17 studier totalt:

* Magnus Henrekson *Entrepreneurship: A Weak Link in the Welfare State*

* Magnus Henrekson *Institutionella förutsättningar för entreprenörskap och företagstillväxt*

visade det sig att 17 studier hade något av företagarbegreppen i titel, nyckelord eller abstract. En närmare kartläggning visar att flertalet av dessa studier hade sitt ursprung i Magnus Henrekson och medarbetare till honom. De studier som nämner företagarperspektivet tycks i flertalet fall fokusera på just företagandet villkor generellt, d.v.s. frågor om regelverkens roll eller skatternas betydelse. I övrigt är företagarperspektivet även bland nationalekonomerna närmast obefintligt. Få forskare vid de nationalekonomiska institutionerna tycks studera frågor om företagandets och entreprenörskapets roll utifrån resultaten i denna forskningskartläggning. Av sammantaget 688 undersökta paper inom arbetsmarknadsområdet innehåller endast 27 av dem något begrepp som antyder en inriktning mot företagare, entreprenörskap och småföretagens villkor

* Magnus Henrekson och Nathan Rosenberg *Designing Efficient Institutions for Science-Based Entrepreneurship: Lessons from the US and Sweden*

* Magnus Henrekson och Nathan Rosenberg *Incentives for Academic Entrepreneurship and Economic Performance: Sweden and the United States*

* Milo Bianchi och Magnus Henrekson *Is Neoclassical Economics still Entrepreneurless?*

* Brent Goldfarb, Magnus Henrekson och Nathan Rosenberg *Demand vs. Supply Driven Innovations: US and Swedish Experiences in Academic Entrepreneurship*

* Per Davidsson och Magnus Henrekson *Determinants of the Prevalence of Start-ups and High-Growth Firms*

* Bhargavi Ramamurthy *The Private Manufacturing Sector in Vietnam: An Analysis of the Winners*

* Anna Sjögren *Human Capital, R&D and Economic Growth*

* Bhargavi Ramamurthy *The Private Manufacturing Sector in Vietnam 1991-97: An Analysis of the Deceased*

* Brent Goldfarb och Magnus Henrekson *Bottom-Up vs. Top-Down Policies towards the Commercialization of University Intellectual Property*

* Per Davidsson och Magnus Henrekson *Determinants of the Prevalence of Start-ups and High-Growth Firms*

* Maud Hemlin, Bhargavi Ramamurthy and Per Ronnås *The Anatomy and Dynamics of Small Scale Private Manufacturing in Vietnam*

* Per Ronnås *The Transformation of the Private Manufacturing Sector in Vietnam in the 1990s*

* Bhargavi Ramamurthy *The Private Manufacturing Sector in Vietnam: An Analysis of the Winners*

* Magnus Blomström och Ari Kokko *Foreign Direct Investment and Politics: The Swedish Model*

* Christer Johansson och Lars A Samuelson *The design and use of management accounts in small and medium-sized companies*

Stockholms universitet, 4 studier totalt

* Mahmood Arai, Lena Nekby och Peter Skogman Thoursie *Is it what you do or where you work that matters most? Gender composition and the gender wage gap revisited*

* Martin Dufwenberg *Reciprocity and Wage Undercutting*

* Jonas Agell *Why are Small Firms Different? Managers' Views*

* Tomas Forsfält *Taxation of Small Firms under Uncertainty - A Real Option View of Firm Creation*

Uppsala universitet, 3 studier totalt

* Tobias Lindhe, Jan Södersten och Ann Öberg *Economic effects of taxing Different Organisational forms under a Dual Income Tax*

* Åsa Rosén *Search, Bargaining and Employer Discrimination*

* Jenny Nykvist *Entrepreneurship and Liquidity Constraints: Evidence from Sweden*

Göteborgs universitet, 2 studier totalt

* Michael Lundholm och Henry Ohlsson *Negative Externalities in Day Care: Optimal Tax Policy Response*

* Marcus Eliason och Donald Storrie *The Echo of Job Displacement*

Lunds universitet, 1 studie totalt

* Åsa Hansson *The Wealth tax and entrepreneurial activity*

Sammanfattande slutsatser

En forskningsfinansiär (FAS) tre större forskningsmiljöer (SOFI, ALI och IFAU) och sju nationalekonomiska institutioner har undersökts med syftet att kartlägga forskningsinriktningen om arbetsmarknad och arbetsliv i Sverige. I flera av de vetenskapligt tyngre rapport- och publikationsserierna undersöktes begreppsanvändningen för att utröna vilken mån forskning, i första hand, om företagarnas villkor förekommer.

Genom att använda en bibliometrisk metod – att med sökord kartlägga ett forskningsfält – har tydliga resultat uppenbarats. Forskning om entreprenörskap, småföretag och företagandets villkor är närmast icke-existerande inom svensk arbetsmarknads- och arbetslivsforskning. Dessa, för arbetsmarknadens funktionssätt och i slutänden för vårt välstånd, så väsentliga företeelser lyser i det närmaste med sin frånvaro när svenska arbetsmarknadsforskare publicerar artiklar och när nya projekt ges anslag från områdets forskningsråd. I den mån forskning med bäring på företagandets villkor överhuvudtaget förekommer, handlar den ofta om villkoren för särskilda grupper som invandrare och handikappade. Undantagen till denna regel är få och finns företrädesvis vid Handelshögskolan i anslutning till Magnus Henrekson.

För att ställa dessa begrepp i relation till något annat undersöktes även sex andra begrepp som indelades i grupperna diskrimineringsbegreppen och arbetstagarbegreppen. Här var antalet träffar betydligt högre. I genomsnitt var begreppen kön/genus och arbetstagar/anställda tre till fyra gånger så vanliga som närmaste företagarbegrepp. En skillnad finns dock i begreppens frekvens mellan de undersökta instituten och institutionerna. Vid de nationalekonomiska institutionerna och IFAU återfanns relativt få av diskrimineringsbegreppen. Dessa var däremot mycket frekvent förekommande vid FAS, Arbetslivsinstitutet och SOFI. Delvis kan detta ha att göra med att dessa miljöer inte domineras lika tydligt av nationalekonomisk arbetsmarknads- och arbetslivsforskning.

Självfallet har denna bibliometriska metod sina svagheter och begränsningar. Den första och mest uppenbara är att den bara riktar in sig på sökord och således är sårbar för *vilka ord* som används. Det kan därför inte uteslutas att det finns studier som behandlar exempelvis entreprenörskap, företagare och småföretag, men utan att de fastnat för att använda något av de ord som jag har undersökt. Risken att detta skulle innebära något stort bortfall får dock anses som liten. Efter att ha provat några andra varianter inom företagarbegreppen (exempelvis begreppet nyföretagande) blev ändå slutsatsen att de valda orden på fungerade bättre för att fånga in relevanta studier. Resultaten i denna studie går för övrigt i linje med en annan studie på området som undersökte begreppsanvändningen i nationalekonomiska läroböcker och som indikerade att begreppet entreprenör var ytterst sällsynt förekommande.¹⁴ Ett annat problem i metoden är den inte säger föga om innehållet i publikationerna. Antagandet är att titlar, nyckelord och abstracts ska indikera innehållet men någon säkerhet för detta finns inte. Därför är den rimliga hållningen att undersökningen är en indikator på

¹⁴ Johansson, Dan (2005) "Entreprenören i läroboken: Förekomst, innebörd, konsekvens." *Ekonomisk Debatt*, 33(4)

vilken forskning som bedrivs respektive inte bedrivs inom arbetsmarknads- och arbetslivsområdet i Sverige.

Genom att undersöka begreppsanvändningen i forskning om arbetsmarknad och arbetsliv ges en bild av vilka problem och frågor som anses viktiga och relevanta för nationalekonomer och andra arbetsmarknads- och arbetslivsforskare i Sverige. Undersökningen indikerar att frågor om entreprenörskap, småföretag och företagandets villkor i dagsläget *inte* är något område som prioriteras överhuvudtaget. Vår kunskap om detta forskningsområde kan därför vara eftersatt. Flera väsentliga frågor kan ställas utifrån detta faktum: Varför är det så att studier om företagare och företagandet villkor ur ett arbetsmarknadsperspektiv är så fåtaliga i Sverige? Har det att göra med en medveten styrning från forskningsfinansiärerna, ett ointresse hos forskarna själva eller kanske en okunskap om betydelsen av detta forskningsfält? En annan viktig fråga att ställa är vilka konsekvenser denna bristande kunskap får och har fått för entreprenörskapet, småföretagen och företagarnas villkor i Sverige?